

nyú, hanem végtelenül sokrétű; talán egy irracionális szám körülírásához hasonló, és talán éppen ez az irracionális vonás nyújtja a művészi lehetőséget a táj egyensúlyának, harmóniájának és szépségének megragadásához.

A tájtervezés előfeltétele tehát a természeti és társadalmi összefüggések helyszínre vonatkoztatott megragadása. Másképpen: a természet és társadalom viszonyának láthatóvá tétele a környezetalakításban. Ez a táj művészi tartalmának alapja. A szépség éppen a látás sikeréből adódik az élő együtthatás helyszínén.

Ezek után világossá válik talán, hogy a városkép "mesterséges" tája éppúgy nem létező fogalom, mint a városon kívüli, ún. "természeti" táj. A városon belüli zöld struktúra esetében a hangsúly a "mesterséges"-en, a városon kívüli esetében a "természetes"-en van, de mind a kettőt át- meg átszövik a másik elemei; nem azáltal, hogy a városon belül a háztengerben kilátszik egy-egy égdarab, vagy hogy a városon kívül barázdák rajzolódnak a tájba, hanem azáltal, hogy az ember léte és minden alkotása a tájban válik megfogható valósággá, a táj pedig az ember fogalomvilágában lesz a magában meddő valóságból értékelt valósággá.

(...) Egy képpel próbálom megvilágítani: ha a létezés legmélyebb rétegeiben az ember kontaktusai mondjuk kékre festenek mindazt, amivel strukturális érintkezésben áll, akkor a legtávolabbi csillagrendszerig elkélné a Világegyetem.

A tájtervezés éppen ezeknek a mélyreható kontaktusoknak a megragadása, melyek a paradicsom fogalma óta mint az ember környezetével képzett harmóniája él benne. A táj elvesztése önmagunk elvesztése, megrontása pedig az emberiség önmagán ütött sebc.

A műfaj új lehetőségeinek felismerése juttatta a tervezőket a tájtervezés morális céljainak megvalósításához.

(A Festészet és kerttervezés műfajai, expanziói a modern környezetalakításban c. tanulmányból. Kertészeti és Szőlészeti Főiskola Közleményei, 1968.)

BESZÉLGETÉS TÖRÖK PÉTER KERTMŰVÉSSZEL

Illyés Zsuzsa: Az lenne az első, hogy mit csináltál az egyetem elvégzése óta.

Török Péter: Nézd, az a kérdés, hogy az ember milyenre veszi a formát. Veheti őszintére, veheti dicsekvőre...

Illyés Zsuzsa: Az őszinte az éppen jó lesz.

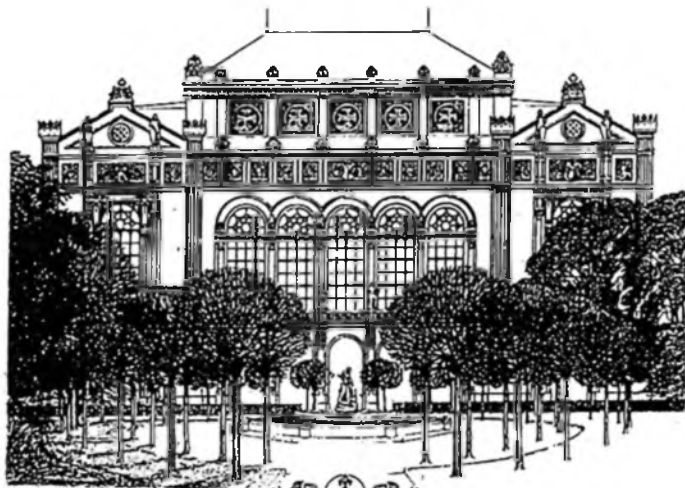
Török Péter: Az őszinteség maga a szeretet. Van, aki csak a szeretet hanghordozásait ismeri... Az igazi szeretetnek, az igazságnak kockázata van. A szabadság kockázata. Az őszinte ember kiszolgáltatott, könnyen sebezhető, de ne maradjunk ebben a Mallarmé-i mélységben! A munkámról azt mondhatom, hogy számomra a sebeztség inspirációja - melyért jórészt az ellenségeimnek lehetek hálás - munkafeltétel. Ez az érzékenység teszi számomra lehetővé, hogy szép kerteket, kulturált otthonok tudjak tervezni. Az egyetemről szívesen emlékezem Balogh András festőművész tanáromra; az ő halála nekem nagy veszteség.

A Studio ARS LOCI Kert- és Környezetművészeti Kft. névre hallgatató cégünk, melyet Fazakas Gábor művész-társammal együtt vezetünk, teszi lehetővé elképzeléseink megvalósítását a tervezéstől a kivitelezésig.

A munkáimat visszafelé tudom könnyebben elsorolni:

Most éppen a gyöngyösi Orczy-kert tervén, és Esztergomban dolgozunk.

Illyés Zsuzsa: Úgy tudom, hogy a Vigadó-teret tervez-tétek. Hogyan sikerült ilyen nagyszerű munkát megszerez-netek?

*A Vigadó-kert műemléki revitalizációjának
táj- és kertművészeti terve*

Török Péter: A Főpolgármesteri Hivatal Települési Értékvédelmi Ügyosztálya adott megbízást a Vigadó-kert műemléki revitalizációjának táj- és kertművészeti tanulmánytervére. A Főváros változtatni szeretne azon, hogy sok az örömtelen, kopott park. Sok halvány rajzunkból megerősödött egy vonal, amit elfogadott egy zsűri, két zsűri, tíz zsűri, született egy megbízás, egy kiviteli tervdokumentáció, aztán újabb szakadatlan zsűrik. Mondják, hogy ami nem tipikus, az nem ellenőrizhető. Mi viszont már meguntuk a tipikus parkokat. Most hát kipróbálnak minket is. A legtöbb parkban azt látod, hogy készül egy új támfal, készül egy új burkolat, új kerítés, kandeláber és hulladékgyűjtő, de pont az, ami egy parknak a lényege, az nem készül. Például sok pionír fát telepítenek, amelyek ugyan gyorsan megadják egy park karakterét, de hamar el is pusztulnak. Ezek a cicomák és cifraságok, amikkel találkozol, ezek szerintem felesleges dolgok egy parkban. Ha elmész egy igazi angol tájképi kertbe, ott van tölgyfa, gesztenye, hárs, platán, ami önmagában monumentális és gyönyörű, és önmagában ad egy teret, de ugyanezt láthatod a Margitszigeten; a régi fái fantasztikusan gyönyörűek, és nézd meg az új ültetést, hogy az milyen szárnalmas. Szóval egy platán, meg egy dodonai tölgy már önmagában plasztikai érték, ehelyett egyszerűen túl van díszítve kis ciprussal, meg kis tujával, meg nagy tujával, meg a tuja különböző változataival.

Illyés Zsuzsa: Milyen zsűrik vannak a parkokra?

Török Péter: Ez nekem újdonság volt, hogy mennyit lehet adott esetben érdekeltnek tekinteni. Van a Fővárosi Közgyűlés Várostervezési és Fejlesztési Bizottságának a Tervtanácsa, van a Városképvédelmi Bizottság, a Képző- és Iparművészeti Lektorátus, az Országos Műemlékvédelmi Hivatal, a Települési Értékvédelmi Ügyosztály, a Környezetvédelmi Ügyosztály, a kerületi szervezetek bizottságai, és sok-sok önjelölt lesben állva. A komoly, igazi zsűrik egyébként nagyon fontosak. Józan, egyszerű, közérthető igényeket egy építész jól meg tud fogalmazni. Például valaki épp a Vigadó-kert tervtanácsa kapcsán fogalmazta meg a hősziget-indukció jelenségét. Látja, hogy van egy műkövel leburkolt dunaparti korzó, és egyszerűen tikkad az agya az ötven fokos hőségben, és nem tud leülni valahova, de a megoldást a kertésznek kell megadnia. Féljük ezt a helyet. Végül is ez a tér a Duna-korzó zöld cour d'honneur-je.

Első volt a fővárosi építészeti zsűri, aztán a Lektorátusra került a terv. Szándékomban állt a Vigadó-térről az

ezüstfenyő-nyírfaligetet számúzni, mert az egy ikonográfiai sablon, az orosz emlékmű környezetének magyarzó díszlete. Nekem ez a kert mindig tipikus példája volt annak, ahogyan a kertek követik a rendszerváltásokat. Először jött ez a katonás rend, a szigorúság, amit az ezüstfenyők adnak. Majd divatba jött a japáncseresznye, most is ott van kettő furcsán megdőlvé, és nagyon örültem, amikor először láttam albizziát meg nagyvirágú magnoliát. Jónak tartom ezt a szubmediterrán felé való áthatást. Arról is érdemes beszélni, hogy valamikor a Széchenyi-birtok, meg az Esterházy birtok karakteresen megkülönböztethető volt; az a kultúra, amit ők képviseltek, megjelent a paraszti kertkultúrában is. Mivel most ez nincs, marad a szakmának a közterület, amit úgy kell megcsinálni, hogy az legyen a minta. Ma a parvenü, a gazdag réteg, mondjuk fenn a Pasaaréten 40 millióért megcsinálja a maga kis kertjét, amit nem lát más, amikor a fővárosnak nincs, csak 11 milliója, hogy röndbbe tegye a fantasztikusan jó helyen lévő, és a világörökség részét képező Vigadó-teret. Örülnék, ha a szakma azt mondhatná, hogy márpedig ez legyen egy szubmediterrán park, egy etalon, itt összehozzuk közösen, amit tudunk. Nekem van 42 darab klónozott, túlkoros gömbfám, neked van két nyolcméteres cédrusod, legyen ez egy minta, mutassuk meg, hogy mire vagyunk képesek. Különösen fontos tréning lehetne ez így az EXPO előtt.

Újabbban a kert tervezett szubmediterrán karakterét kifogásolják, nem értik, mit akarunk a libanoni cédrusokkal. Van, aki nemes egyszerűséggel a tiszafák "túl zöld" színét kifogásolja. Én Mozarttal vigasztalódom, neki állítólag felrőtták, hogy jó az operája, csak az a baj, hogy túl sok benne a hangjegy. A tiszafa, mint tudjátok, a Bakonyban őshonos aljnövényzet a tölgyek alatt. Azért is hoztam ezt szóba, mert nagy gondot okoz, hogy az ötödéves építészhallgatókat, akiknek kerttervezést adok elő, nem tudom elvinni egy újonnan készült parkba, legfeljebb az egyébként máig legszebb, József nádor korabeli kertekbe. A belsőépítész, építész kollégáknak könnyebb dolguk van, az ő szakmájukban jelentős eredmények születtek a közelmúltban is.

Az EXPO kapcsán jut eszembe, hogy volt egy nagyon érdekes külföldi munkánk. San Franciscóban van a híres börtönsziget, az Alcatraz. A börtönt most felszámolták. Mellette van a Treasure-island, a "Kincses sziget", és oda terveztünk egy meditációs-spirituális parkot, amolyan "pszichotopot", ami az őselemekre épül, és arra, hogy különböző világvallások, felekezetek szakrális építményeit ágyazza egy nagy közös ligetbe a sztúpától az imaházig.

Illyés Zsuzsa: Ez pályázat volt, amit megnyertetek?

Török Péter: Nem, felkérés volt. Szerettem ezt a munkát, mert mindig is mániám volt a sok víz és a land-art. És persze említenem kell, hogy a megvalósításért a tervezésen kívül jóformán semmit nem kell tennem, nem kell például szponzorokért kilincselnem, hogy a rég elkészült tervek megvalósulhassanak.

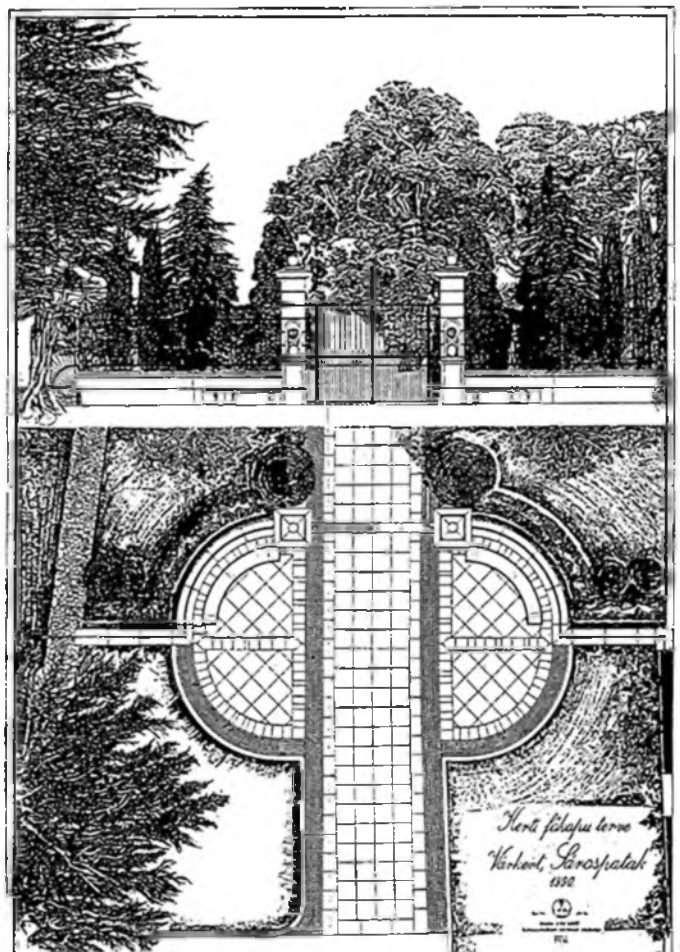
Vincze Attila: Milyen egy jó park szerinted? Minek kell megfelelnie?

Török Péter: Ezt nem tudom, Nem vagyok teoretikus. Mi kimegyünk, és ott ülünk a téren. Megnézem, hogy milyen éjjel, és milyen hajnalban, amikor ébred a város, és akkor is ott vagyunk, amikor a tömegtől alig elviselhető. Nekem erre szükségem van. Nem szabályozni, vagy ahogy Nagy László mondja, hogy "a vak vonalzó tervező rendelt fűrészt a fához, kozmikus testvéremhez", hanem nekem egyszerűen kell, hogy ott éljek benne.

Illyés Zsuzsa: Hogy látod a kertépítés lehetőségeit Magyarországon?

Török Péter: Szóval arról beszéljek, hogy miért nem lehet nálunk kertek építeni? Most, mikor az EXPO előtt állunk, azt írjuk a rendezési tervekbe, hogy túlkoros, klónozott fák kellene, hogy az oltási magasságuk legalább 3.5-4 m kell, hogy legyen, ami alapvető egy közparkban, mégis lehetlent kívánunk. Például a Vigadó-tér esetében arról volt szó, hogy 42 db klónozott cseplésmeggy kellene, és két libanoni cédrus; ettől ágynak dőltek. Pedig én úgy gondolom, hogy pofonegyszerű a dolog: kell, hogy legyen ilyen. Ha nálunk EXPO lesz, akkor ezeknek a fáknek már évek óta ott kellene növekedniük a faiskolákban. De ez mindenhez kell, nemcsak az EXPO-hoz, bármihez; egy történeti kertbe, vagy egy közparkba is. Svájcban láttam ilyet, volt például egy autósíló, amit úgy csináltak meg, mint egy zikkuratot, nagy, hullámzó zöldekkel; ha ott elpusztult egy nyolcméteres cédrus, akkor azonnal hozzák a konténerben a másikat. Az, hogy az Andrassy úti fasorról ez a szakma két évig beszélt, hogy legyen, ne legyen, milyen legyen, az egyszerűen nevetséges és úgy gondolom, hogy a szakmát lejárattja, mert a fákat azonnal oda kell tenni.

Kérdésedre visszatérve, volt a sárospataki kertrekonstrukciós munkánk. A kertépítést leginkább ürügynek tekintem. A hely, az ember, a kultúra a fontos, a nekik megágyazott zöld környezetben. Az élet természetes, szép háttérét adja a kert, a fa, a "kozmosz testvér". Ha a "bodrogparti Athén"-ra gondolunk, akkor ez a két szó már eligazítja az embert. Volt egy korszak, amit így lehetett jól definiálni. És az ember megkeresi, hogy miben érhető ez tetten. Összeállt egy gazdag kertkultúra képe, a Pálóczyak reneszánsz udvarházának virágtáblás kertjeitől a Bretzeinheim hercegek

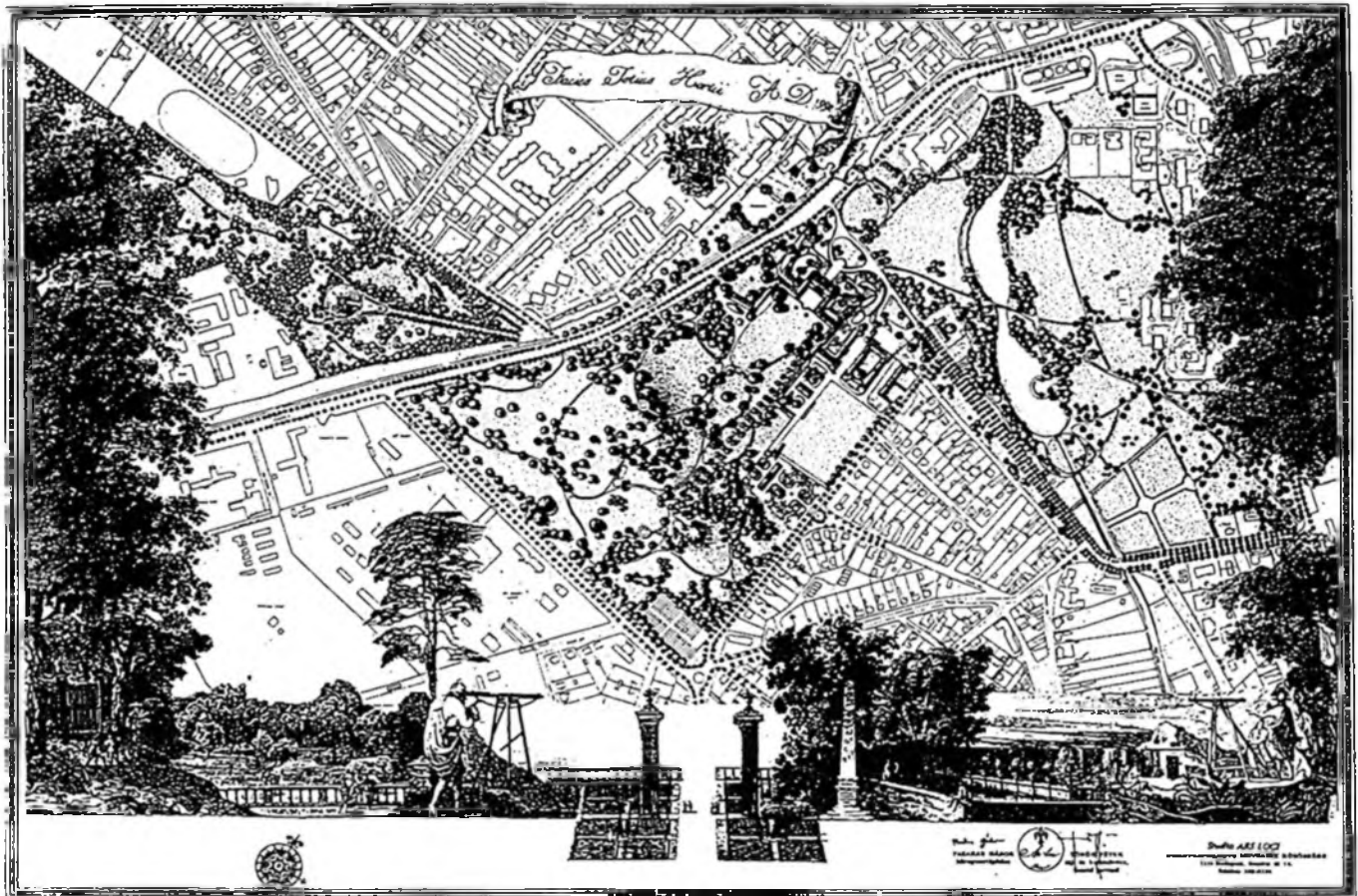

pittoreszk kertjéig. Balassi Bálint széphistóriájából megismertük a Gombos-kertet, a halastavakat, a pomáriumot, amit Lórántffy Zsuzsánna is ápolt. A rekonstrukciós tervet megmutattuk a régi tulajdonosoknak, Károlyi grófnőnek, és a Windischgrätz-családnak. Úgy látták, hogy igazodni tudunk a "spiritus loci"-hoz. Mert önmagában kertet építeni - az nem megy; az, hogy műemléki kertrekonstrukció - az nem megy; az, hogy a barokk nemzetközi éve - az nem megy, mert az se fér bele, hogy egy zsebkendőnyi barokk kertet építsünk, ami persze hülyeség is volna, mert a barokk kert az nem zsebkendőnyi, hanem belenő a tájba, de jelzéseket lehet csinálni. Mondhatjuk azt, hogy csinálunk egy koncertet. Amit megcsinált Esterházy, Grassalkovich, hogy a parvenűknek, a sznoboknak, az irigyeknek vagy a szegényeknek megnyitja a kertet. És fantasztikus dolog történt, amikor elkezdtük; az a néhány művész pontosan megérezte a helyet. Egy reneszánsz udvar, ami mögött ki van világítva a könyvtárszoba; itt ül a Liszt Ferenc Kamarazenekar - világklasszisokról van szó! - és ott ülnek a helybéli, akik nem biztos, hogy hozzáférhetnek egyébként egy ilyen produkcióhoz. Ezzel valami elindult. Hat éve tart már ez a kerti muzsika, és vannak már tervek a folytatásra, például az oroszlános kapu, stb. Az a fontos, hogy itt elkezdődjön valami, és ez a zenei program segíteni fogja a kertet. Most azt találtam ki, hogy csináljuk meg Händel Vízzenéjét, mert az emberek vidékről felutaznak a tűzijátéokra, és ha valakit a tűzijátékon keresztül lehet megfogni, akkor csináljuk úgy. A kert másodlagos, de egy idő után természetes lesz, hogy a zene egy üde kertben szól, és nem egy kopott parkban. Az a rögzelménk, hogy ezeknek a koncerteknek a bevételéből - ha lesz ilyen - elültethetünk egy-két

fát, amihez később a további fontos kerti látványosságok, vizek, növények, illatok, szellős pavilonok is felsorakozhatnak. Hiszem, hogy az új generáció arca, igényei ahhoz a tájhoz idomulnak, amit mi most megteremtünk.

Van még egy fontos dolog, amiről beszélni szeretnék. Évek óta foglalkozunk a Józsefváros zöldfelületeinek rendezésével. A proccos vagy elegáns promenádoktól néhány villamosmegállónyira van a Köztársaság tér, meg a Teleki tér. Ezek a mi lelkiismeretünk és lehetőségeink helyei. Ha ki-mész a térre, láthatod, sokan használják. Itt álom nélküli az álmódás a kicsapott gyerekeknek, a lemondó öregeknek, holddal fürödnek, szeméttel takaróznak. Mégis szeretik, élvezik, annak ellenére, hogy gyalázatos állapotban van. Mondják, hogy ebben a mély fekvésű ökoteknőben, ahol hanyattesik a városi szenny, itt az emberek korábban halnak négy-öt évvel - segíthetnénk nekik talpra állni. Már volt rá példa, hogy ez a városrész ápolt közteret tartott fenn. Orczy Lőrinc jutott eszembe, aki az Üllői úti kertjét, az Orczy-kertet kinyitotta az embereknek; így működik Rómában a Villa Borghese is; ott vannak a prolik, a csövesek, ott vannak a turisták meg a rendőrök is, de mégiscsak egy ápolt, kellemes kertben, ahol mindenki otthon van. Nem kell nagyon cifra dolgokat csinálni, csak tisztességeseket. Hogy legyenek jó minőségű növények, amik már kiültetés-kor díszítő értékkel bírnak, legyen sok víz, legyen... - ezeket tudjátok, szóval ennyi.

Volt idő, amikor a magyar kertkultúra etalon volt. Mikor a középkorban azt mondták, hogy három szép városa van Európának: Firenze a völgyben, Velence a vízen, és Buda a hegyen. Szerintem ennyire egyszerű.

Tervezést előkészítő Táj- és Kertépítészeti koncepció a Gödöllői Történelmi Kertek műemléki revitalizációjához.